

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روانشناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

مقایسه شاخص‌های رفتار اجتماعی مطلوب در اسلام و روانشناسی

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا جهانگیرزاده قمی

دانش پژوه

سیدعلی حسینی پور اردکانی

تیر ۱۴۰۱

الحمد لله الذي
خلقنا من
الحمم

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

صورت جلسه دفاع پایان نامه

با تمیيدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد جناب آقای سید علی حسینی پور اردکانی رشته: مشاوره گرایش خانواده

تحت عنوان: معیاره شخص های رفتار اجتماعی مطلوب در منابع اسلامی و روانشناسی

باجضور اساتاد راهنما، اساتاد مشاور و هیات داوران در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۳۰۱/۶/۲۲ برگزار گردید و پایان نامه

ایشان با کسب نمره عدد: ۱۷ به حروف: هجده تمام با درجه خوب پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا احمدی	استاد	
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا جهانگیرزاده قفقی	استاد	
استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر جعفر جدیری	استاد	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای مصطفی زارعی		

معاون آموزشی موسسه

فدای ارناو علی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روانشناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

مقایسه شاخص‌های رفتار اجتماعی مطلوب در اسلام و روانشناسی

استاد راهنما
حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا جهانگیرزاده قمی

دانش پژوه
سیدعلی حسینی پور اردکانی

تیر ۱۴۰۱

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

اینجانب سیدعلی حسینی پور اردکانی فرزند سیدقنبر متولد ۱۳۷۱ به شماره شناسنامه ۴۴۴۰۰۵۰۹۹۹ صادره از اردکان-یزد به شماره دانش پژوهی ۹۷۱۱۵۰۰۷ رشته مشاوره خانواده متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک همسطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

سیدعلی حسینی پور

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی- پژوهشی موسسه است.

اینجانب سیدعلی حسینی پور اردکانی دانش پژوه رشته مشاوره خانواده مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

مقایسه شاخص های رفتار اجتماعی مطلوب در منابع اسلامی و روانشناسی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش موسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با موسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره خانواده است که در سال ۱۴۰۱ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای حجه الاسلام دکتر محمدرضا جهانگیرزاده و مشاوره آقای از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه موسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

سیدعلی حسینی پور اردکانی

امضاء

چکیده

یکی از مسایل مهم در اسلام و روانشناسی اجتماعی، رفتار اجتماعی مطلوب و ابعاد مختلف آن است. محور اساسی در این مسئله بحث مطلوبیت است و پرسش بنیادین بحث مطلوبیت، پرسش از شاخصه های مطلوبیت رفتار اجتماعی است. هدف از پژوهش پیش رو بررسی تطبیقی شاخص های رفتار اجتماعی مطلوب در اسلام و روان شناسی است. بدین منظور با استفاده از روش توصیفی و تحلیل مبانی معرفتی، شاخص های رفتار اجتماعی مطلوب در دیدگاه های روان شناختی و نیز دیدگاه های اندیشمندان اسلامی (با تأکید بر دیدگاه های علامه طباطبایی (ره)، شهید مطهری و آیت الله مصباح یزدی (ره)) استنباط و استخراج شده و بر اساس آن مقایسه صورت گرفته است. شاخص های رفتار اجتماعی مطلوب از منظر دیدگاه های روان شناختی عبارتند از: ژنتیک، دیگرخواهی، منفعت متقابل، فقدان الم و رنج، لذت شخصی و مطابقت با هدف جامعه. شاخص های رفتار اجتماعی مطلوب از منظر اندیشمندان اسلامی نیز عبارتند از مطابقت با فطرت، مطابقت با هدف مشترک، مطابقت با من برتر و در راستای قرب بودن. بررسی تطبیقی این دو دسته از دیدگاه ها نیز حاکی از این است که تفاوت در شاخص ها عمدتاً به تفاوت در مبانی ارزش شناختی اندیشمندان اسلامی و روانشناسان برمی گردد. نگاه عمده در شاخص های روانشناسان مادی نگر، حال نگر و تجربه نگر است در حالی که رویکرد اندیشمندان اسلامی معنویت نگر، غایت نگر و فطرت نگر است. این دو رویکرد می توانند در توجه به مصالح فردی و اجتماعی با یکدیگر مشترک باشند.

کلیدواژه: شاخص، رفتار اجتماعی، مطلوب، اسلام، روانشناسی

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل اول: کلیات و مفاهیم

۱-۱. کلیات.....	۳
۱-۱-۱. تبیین مساله.....	۳
۱-۱-۲. ضرورت و اهمیت.....	۴
۱-۱-۳. پیشینه.....	۵
۱-۱-۴. سوالات اصلی و فرعی.....	۷
۱-۱-۵. روش پژوهش.....	۷
۱-۱-۶. روش گردآوری اطلاعات.....	۸
۱-۱-۷. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....	۸
۱-۱-۸. جامعه متنی پژوهش.....	۸
۱-۲. مفاهیم.....	۸
۱-۲-۱. شاخص.....	۸
۱-۲-۲. رفتار اجتماعی.....	۹
۱-۲-۳. مطلوب.....	۹
۱-۲-۴. منابع اسلامی.....	۹
۱-۲-۵. روانشناسی.....	۱۰

فصل دوم: رفتار اجتماعی مطلوب و شاخص‌های آن در روانشناسی

۲-۱. مفهوم شناسی.....	۱۲
۲-۱-۱. کمک کردن.....	۱۲

- ۲-۱-۲. رفتار اجتماعی مطلوب..... ۱۳
- ۲-۱-۳. نוע دوستی..... ۱۳
- ۲-۱-۴. رفتار حمایتی..... ۱۵
- ۲-۱-۵. همدلی..... ۱۶
- ۲-۱-۶. همدردی..... ۱۷
- ۲-۱-۷. بخشش..... ۱۸
- ۲-۱-۸. علاقه اجتماعی..... ۱۹
- ۲-۲. خاستگاه‌های رفتار جامعه‌گرا (رفتار اجتماعی مطلوب)..... ۲۰
- ۲-۲-۱. خودگرایی..... ۲۰
- ۲-۲-۲. دیگرگرایی..... ۲۲
- ۲-۳. نظریه‌ها..... ۲۲
- ۲-۴-۱. دیدگاه شناختی و بازداری اجتماعی..... ۲۳
- ۲-۴-۱-۱. شناخت شخصی فرد از موقعیت اضطراری..... ۲۳
- ۲-۴-۱-۱-۱. توجه به موقعیت اضطراری..... ۲۳
- ۲-۴-۱-۱-۲. درک موقعیت به عنوان اضطراری..... ۲۴
- ۲-۴-۱-۱-۳. احساس مسئولیت در مورد کمک کردن..... ۲۵
- ۲-۴-۱-۱-۴. داشتن دانش و مهارت برای کمک کردن..... ۲۵
- ۲-۴-۱-۱-۵. تصمیم برای کمک..... ۲۵
- ۲-۴-۱-۲. وجود دیگران در موقعیت اضطراری..... ۲۶
- ۲-۴-۱-۲-۱. پخش شدن مسئولیت..... ۲۶
- ۲-۴-۱-۲-۲. بی‌توجهی جمعی..... ۲۷
- ۲-۴-۱-۲-۳. بازداری حضار..... ۲۷
- ۲-۴-۲. دیدگاه جبر ژنتیکی..... ۲۸
- ۲-۴-۳. دیدگاه شخصیت نوع‌دوست..... ۲۹
۱. همدلی:..... ۲۹
۲. باور به عدالت:..... ۲۹

۳۹.....	۳. احساس مسئولیت:
۲۹.....	۴. کنترل درونی:
۳۰.....	۵. مردم گرایی:
۳۰.....	۴-۲. دیدگاه هنجارهای اجتماعی
۳۰.....	۱. مسئولیت اجتماعی:
۳۰.....	۲. تقابل
۳۰.....	۳. عدالت:
۳۱.....	۵-۴-۲. دیدگاه انگیزختگی (الگوی مداخله زیان-پاداش)
۳۲.....	۶-۴-۲. دیدگاه تبادل اجتماعی
۳۲.....	۱-۶-۴-۲. فرضیه هم‌حسی - نوع دوستی
۳۳.....	۲-۶-۴-۲. فرضیه لذت جویی - هم‌حسی
۳۴.....	۷-۴-۲. دیدگاه علاقه اجتماعی
۳۵.....	۱-۷-۴-۲. اهمیت علاقه اجتماعی
۳۶.....	۸-۴-۲. دیدگاه سلسله مراتب نیازها
۳۷.....	۱-۸-۴-۲. سلسله مراتب نیازها
۳۸.....	۹-۴-۲. دیدگاه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه
۴۰.....	۱۰-۴-۲. دیدگاه ناهشیار
۴۰.....	۱-۱۰-۴-۲. هشیار
۴۰.....	۲-۱۰-۴-۲. نیمه هشیار
۴۱.....	۳-۱۰-۴-۲. ناهشیار
۴۲.....	۱۱-۴-۲. عوامل بازدارنده و یا تقویت کننده رفتار اجتماعی مطلوب
۴۲.....	۱-۱۱-۴-۲. کمک بیشتر به کسانی که دوستان دارند
۴۳.....	۲-۱۱-۴-۲. کمک بیشتر به کسانی که از ما تقلید می‌کنند
۴۳.....	۳-۱۱-۴-۲. کمک بیشتر به کسانی که علت مشکل خود نیستند
۴۴.....	۴-۱۱-۴-۲. نقش تقویت و تنبیه در رفتار اجتماعی مطلوب
۴۵.....	۵-۱۱-۴-۲. نقش الگو در رفتار اجتماعی مطلوب

- ۴۶..... ۲-۴-۱۱-۶. نقش هیجان‌ها در رفتار اجتماعی مطلوب.....
- ۴۶..... ۲-۴-۱۱-۶-۱. هیجان مثبت و رفتار اجتماعی مطلوب.....
- ۴۶..... ۲-۴-۱۱-۶-۲. هیجان منفی و رفتار اجتماعی مطلوب.....
- ۴۷..... ۲-۴-۱۱-۷. نقش ژنتیک در رفتار اجتماعی مطلوب.....
- ۴۷..... ۲-۴. شاخص‌های رفتار اجتماعی.....
- ۴۸..... ۲-۴-۱. ژنتیک.....
- ۴۹..... ۲-۵-۱-۱. نقد و بررسی.....
- ۵۰..... ۲-۴-۲. دیگرخواهی (در مقابل حب ذات).....
- ۵۱..... ۲-۵-۲-۱. نقد و بررسی.....
- ۵۲..... ۲-۴-۳. منفعت متقابل.....
- ۵۳..... ۲-۵-۳-۱. نقد و بررسی.....
- ۵۳..... ۲-۴-۴. فقدان الم و رنج.....
- ۵۵..... ۲-۵-۴-۱. نقد و بررسی.....
- ۵۶..... ۲-۴-۵. لذت شخصی.....
- ۵۷..... ۲-۵-۵-۱. نقد و بررسی.....
- ۵۸..... ۲-۴-۶. مطابقت با غایت جامعه.....
- ۵۸..... ۲-۵-۶-۱. جامعه دارای حقیقتی مستقل از افراد.....
- ۵۹..... ۲-۶-۵-۲. وابستگی وجود اخلاق به وجود جامعه.....
- ۶۰..... ۳-۶-۵-۲. جامعه ملاک ارزش اخلاق.....
- ۶۱..... ۴-۶-۵-۲. نقد و بررسی.....

فصل سوم: رفتار اجتماعی مطلوب و شاخص‌های آن در اسلام

- ۶۴..... ۳-۱. مفهوم شناسی.....
- ۶۴..... ۳-۱-۱. الاغاثه الملهوف.....
- ۶۴..... ۳-۱-۲. ایثار.....
- ۶۵..... ۳-۱-۳. صلۀ رحم.....

۳-۱-۴. تعاطف.....	۶۵
۳-۱-۵. اعانه‌المظلوم.....	۶۵
۳-۱-۶. احسان.....	۶۵
۳-۱-۷. مواسات.....	۶۵
۳-۱-۸. قضاء حاجه المؤمن.....	۶۵
۳-۱-۹. هبه.....	۶۵
۳-۱-۱۰. انفاق.....	۶۶
۳-۱-۱۱. صدقه.....	۶۶
۳-۱-۱۲. سخاوت.....	۶۶
۳-۲. نظریه‌ها.....	۶۷
۳-۲-۱. علامه طباطبائی.....	۶۷
۳-۲-۱-۱. هدف مشترک.....	۶۹
۳-۲-۱-۲. فطرت مشترک.....	۶۹
۳-۲-۲. شهید مطهری.....	۷۰
۳-۲-۲-۱. تفاوت آداب و اخلاق.....	۷۰
۳-۲-۲-۲. احتمالات درمورد بایدهای اخلاقی.....	۷۰
۳-۲-۳. آیت‌الله مصباح یزدی.....	۷۴
۳-۲-۳-۱. ملاک مطلوبیت.....	۷۴
۳-۲-۳-۲. شناخت مصادیق.....	۷۵
۳-۴. شاخص‌ها.....	۷۶
۳-۴-۱. مطابقت با فطرت.....	۷۶
۳-۴-۲. مطابقت با هدف مشترک.....	۷۹
۳-۴-۳. مطابقت با من برتر.....	۷۹
۳-۴-۴. در راستای قرب بودن.....	۸۲

- ۴-۱. اقسام شاخص‌ها..... ۸۵
- ۴-۱-۱. شاخص‌های فردی مادی‌گرا..... ۸۶
- ۴-۱-۱-۱. ژنتیک..... ۸۶
- ۴-۱-۱-۲. فقدان الم و رنج و لذت شخصی..... ۸۷
- ۴-۱-۱-۳. منفعت متقابل..... ۸۷
- ۴-۱-۲. شاخص‌های فردی معنویت‌گرا..... ۸۸
- ۴-۱-۲-۱. مطابقت با من علوی..... ۸۸
- ۴-۱-۲-۲. مطابقت با فطرت..... ۸۸
- ۴-۱-۲-۳. در راستای قرب..... ۸۸
- ۴-۱-۳. شاخص‌های اجتماعی مادی‌گرا..... ۸۹
- ۴-۱-۳-۱. دیگرخواهی..... ۸۹
- ۴-۱-۳-۲. مطابقت با غایت جامعه..... ۸۹
- ۴-۱-۴. شاخص‌های اجتماعی معنویت‌گرا..... ۸۹
- ۴-۱-۴-۱. مطابقت با هدف مشترک..... ۸۹
- ۴-۲. مبانی انسان‌شناسی دیدگاه‌ها..... ۹۱
- ۴-۲-۱. جبر - اختیار..... ۹۲
- ۴-۲-۲. منطقی _ غیر منطقی..... ۹۵
- ۴-۲-۳. کل‌نگری - جزءنگری..... ۹۶
- ۴-۲-۴. طبیعت - تربیت..... ۹۷
- ۴-۲-۵. تغییرپذیری - تغییرناپذیری..... ۹۸
- ۴-۲-۶. ذهنیت - عینیت..... ۱۰۰
- ۴-۲-۷. درون‌کنشی - برون‌کنشی..... ۱۰۱
- ۴-۲-۸. تعادل - تکامل..... ۱۰۳
- ۴-۲-۹. شناخت‌پذیر - شناخت‌ناپذیر..... ۱۰۵
- ۴-۳. مقایسه مبانی..... ۱۰۶
- ۴-۳-۱. مختار بودن یا مجبور بودن..... ۱۰۶

۴-۳-۲. منطقی یا غیرمنطقی.....	۱۰۷
۴-۳-۳. طبیعت یا تربیت.....	۱۰۸
۴-۳-۴. تغییرپذیری یا تغییرناپذیری.....	۱۰۸
۴-۳-۵. ذهنیت یا عینیت.....	۱۰۹
۴-۳-۶. درون کنشی یا برون کنشی.....	۱۰۹
۴-۳-۷. تعادل یا تکامل.....	۱۱۰
۴-۳-۸. شناخت‌پذیری یا شناخت‌ناپذیری.....	۱۱۰
۴-۴. مقایسه شاخص‌ها.....	۱۱۱
۴-۴-۱. شباهت‌ها.....	۱۱۱
۴-۴-۱-۱. تأکید بر منافع و مصالح فردی و اجتماعی.....	۱۱۱
۴-۴-۲. تفاوت‌ها.....	۱۱۲
۴-۴-۲-۱. مادی‌نگری در برابر معنویت‌نگری.....	۱۱۲
۴-۴-۲-۲. حال‌نگری در برابر غایت‌نگری.....	۱۱۲
۴-۴-۲-۳. فطرت‌نگری در برابر تجربه‌نگری.....	۱۱۲
۴-۵. بحث و نتیجه‌گیری.....	۱۱۳
۴-۶. محدودیتهای پژوهشی.....	۱۱۳
۴-۷. پیشنهادهای پژوهشی.....	۱۱۴
فهرست منابع.....	۱۱۵
فارسی.....	۱۱۵
منابع عربی.....	۱۱۹
منابع لاتین.....	۱۱۹